

Rozmarýn lékařský – jeho biologicky aktivní látky a jejich farmakologické účinky

Jana Karlíčková, Aneta Klížová

Katedra farmakognozie a farmaceutické botaniky, Farmaceutická fakulta Univerzity Karlovy v Hradci Králové

Rozmarýn lékařský (*Rosmarinus officinalis* L.) je využíván již od starověku k léčebným, kultovním i magickým účelům. S přibývajícím stresem a chorobami je dnes stále více v oblibě pro mnoho způsobů použití jak ve farmacii, tak aromaterapii a také jako koření v kuchyni nebo konzervant. Tato rostlina má mnoho zajímavých obsahových látek (např. kyselina rozmarýnová a karnosová, karnosol), jež vykazují značné množství pozitivních farmakologických účinků.

Klíčová slova: rozmarýn lékařský, biologicky aktivní látky, farmakologické účinky.

Rosemary – its biologically active compounds and their pharmacological effects

Rosemary (*Rosmarinus officinalis* L.) has been used since ancient times for medicinal, cultic, and magic purposes. With the stress and diseases, it is increasingly popular today for many uses in both pharmacy and aromatherapy, as a spice in the kitchen and as a preservative. This plant has many interesting compounds (e.g. rosmarinic and carnosic acid, carnosol), which show a considerable amount of positive pharmacological effects.

Key words: rosemary (*Rosmarinus officinalis* L.), biologically active compounds, pharmacological effects.

Úvod

Rozmarýn se dlouhodobě využívá v lidovém léčitelství, proto je zařazen do monografie EMA (European Medicines Agency) jako tradiční rostlinný léčivý přípravek – *Rosmarini folium* a *Rosmarini aetheroleum* (1). Tato rostlina poskytuje jednu lékopisnou drogu – listy (*Rosmarini folium*) a jeden lékopisný přípravek – silici (*Rosmarini aetheroleum*) uvedené v Českém i Evropském lékopise (2). Často je využíván v kulinářství pro obsah silic. Díky antioxidačním účinkům se používá jako konzervant potravin a do kosmetických přípravků. Má mnoho dalších slibných farmakologických účinků, které jsou náplní tohoto článku.

Botanická charakteristika

Rozmarýn lékařský (*Rosmarinus officinalis* L.) je vytrvalá rostlina pocházející ze Středomoří z čeledi hluchavkovitých (Lamiaceae). Na základě molekulárních fylogenetických výzkumů byl rod *Rosmarinus* vřazen do rodu *Salvia*, a stal se podrodem (3), proto se dnes v botanické odborné literatuře setkáme se jménem *Salvia rosmarinus* Schleid. (rozmarýna lékařská), původní jméno samozřejmě zůstává jako synonymum. Rozmarýn je stálezelený aromaticky vonící keřik s podvinutými

čárkovitými listy a modrofialovými květy (4). Květy jsou mimo jiné velmi dobrým zdrojem nektaru pro včely. Kromě *R. officinalis* existují další čtyři druhy: *R. eriocalyx*, *R. tomentosus*, *R. lavandulaceus* a *R. laxiflorus*. Je vyšlechtěno mnoho kultivarů rozmarýnu lékařského.

Tradiční použití

Rozmarýn se používal již v dobách antického Řecka a Říma a předpokládá se, že ho Římané rozšířili do Velké Británie a dalších částí své říše. Ve středověku to byla velmi ceněná rostlina a v 9. století byla na příkaz Karla Velikého pěstována na středoevropských královských statcích. Učenci nosili při zkouškách girlandy z rozmarýnu ke zlepšení své paměti a koncentrace. Již od dob antického Řecka se traduje, že rozmarýn stimuluje mozek a zlepšuje paměť. Bylo zjištěno, že obsahuje několik inhibitorů enzymu acetylcholinesterázy, např. karvakrol, fenchon, thymol a 1,8-cineol. 1,8-cineol inhibuje napětově řízené sodíkové kanály a aktivuje receptory TRPM8 (mající výrazný analgetický účinek), borneol deaktivuje nociceptory TRPA1.

Rostlina (především listy) se používá jak v čerstvém, tak sušeném stavu k dochucování např. nakládané zeleniny, nádivek, masa, chleba,